

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

שבוע טוב הרב

ב"ה התחלנו מנינים בחוץ. כרגע ביקשנו מכולם שיגיעו בטלית ותפילין ויעמדו לאורך התפילה בלי כיסאות כדי שלא נצטרך לנקות אותם וגם לא נצטרך להכניס אותם כשירוד גשם.

שתי שאלות

(1) מה לעשות לגבי נפילת אפים כשכולם עומדים? (הספר תורה כבר נמצא בחוץ על השלחן כשמגיעים לתחנון)?

(2) בראש חדש מה נעשה עם חליצת תפילין לפני מוסף? אין שולחנות או כסאות או שום מקום להניח אותם כי כולם באים כבר מעוטרים וחוזרים הביתה לחלץ אותם?

תודה!

[הרב ברם ויינברג, סילבר ספרינג]

שלום הרב ויינברג, רב קהילת סילבר ספרינג,

שמח שזכיתם להתחיל ולהתפלל.

1. אם אי אפשר לשבת, אומרים תחנון בעמידה. טעם הדבר: דעת הריב"ש שאומרים בעמידה, ובמשנה ברורה (קל"א ס"ק י) כתב שניתן לסמוך על דעתו, כאשר אין אפשרות לשבת, כגון שעומד בתוך ד' אמות של מתפלל, ואם כך, בוודאי שבמקרה זה ניתן לסמוך על כך ולומר בעמידה:

"כתב ב"י שהטעם הוא ע"ד הקבלה ובריב"ש כתב שאין קפידא. כתבו אחרונים בשעת הדחק נוכל לסמוך על הריב"ש וע"כ אם סיים תפלתו וצריך לעמוד עכ"פ כדי הילוך ד' אמות וקודם שיעור זה התחיל הציבור לומר תחנון יעמוד שם במקומו ויפול על פניו מעומד עם הצבור וכן אם אחר עומד נגדו ומתפלל שמ"ע ואסור לי"א לישב נגדו אפילו כמלא עיניו ואי אפשר לו לילך לצדדין יפול על פניו מעומד וכן כל כה"ג?."

ואם יכולים להישען על הקיר, הדבר טוב יותר. כך כותב ערוך השלחן (קל"א, ה) שכתב לעתים נופלים מעומד, וכתב שאצלם הש"ץ היה נופל תמיד מעומד, אלא שהיה נשען על הקיר:
"ערוך השולחן אורח חיים סימן קלא סעיף ה

ומבואר מדבריו דתחנון הוא רק מיושב ואפילו הש"ץ כמו שכתב והוא נופל ויושב ואין כן המנהג אצלינו דהש"ץ מטה על צדו מעומד אצל העמוד וכ"כ רבינו הב"י בסעיף ב' נפילת אפים מיושב ולא מעומד עכ"ל וביאר בספרו הגדול שע"פ הקבלה הוא לעיכובא ולכן אפילו סיים תפלתו עתה ועומד במקום שכלו הפסיעות לא יפול שם מעומד אלא ישב שם ואם שם א"א לישב ממתין כדי הילוך ד"א וחוזר למקומו ויושב [מג"א סק"ה] אבל הריב"ש והמהרי"ל כתבו שאין קפידא ויכול ליפול מעומד [שם] ואנחנו אף שתופסים כדעה ראשונה מ"מ כמה פעמים אירע לנו

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

שא"א ליישב כגון שחבירו עומד בתפלה בתוך ד' אמותיו ואסור ליישב מדינא דגמרא כמבואר בסימן ק"ה וחלילה לעבור דינא דגמרא מפני זה ואז נופלין מעומד".

ולכן במקרה שלכם, תאמרו נפילת אפיים בעמידה, ואם אפשר להישען על הקיר יש בכך עדיפות קלה.

2. כאשר אי אפשר לחלוץ תפילין במוסף של ראש חודש:

הבית יוסף (כ"ה, יג) כותב שבראש חודש נוהגים לחלוץ תפילין לפני תפילת מוסף:

וביום ראש חודש נהגו העולם לחלוץ תפילין קודם תפלת מוסף. ושמעתי שהטעם משום דבאותה תפלה אומרים כתר, ואין נכון להיות באותה שעה כתר דתפילין... וכיון שבתפלה זו אומרים כתר אפילו כשמתפלל בלחש ראוי שלא יהיו עליו.

כלומר, כיוון שבקדושה של תפילת מוסף אומרים "כתר" אין ראוי להיות מוכתרים בכתר נוסף, שעלול לפגום בכתר שבתפילה, ולכן יש לחלוץ תפילין לפני תפילת מוסף.¹ וכך פוסק השולחן ערוך (כ"ה, יג):

ביום ראש חודש, חולצים אותם קודם תפלת מוסף.

הרדב"ז (ח"ד, סי' פ') **והלבוש** (שם, יג) כותבים טעם נוסף לחליצת תפילין לפני תפילת מוסף של ראש חודש: תפילת מוסף נאמרת כנגד קרבן מוסף של ראש חודש, וקרבן מוסף הוא כעין האות הקיים ביום טוב ופטר מהנחת תפילין, ולכן אין מניחים תפילין במוסף של ראש חודש (וכן כתב המשנה ברורה תכ"ג, ס"ק י').

מה ההבדל בין הטעמים? בפשטות, לפי הטעם שציין הבית יוסף, רק המתפללים בנוסח עדות המזרח (ונוסח ספרד), שאומרים קדושת "כתר" בחזרת הש"ץ של מוסף, יחלצו תפילין לפני תפילת מוסף, ואילו האשכנזים, שגם במוסף אומרים "נקדש את שמך", לא יחלצו תפילין. וכך אכן כותב **הט"ז** (כ"ה, ס"ק טז):

ושמעתי בשם גדול הדור אחד שלא היה חולצם במוסף כיון שאין אומרים כתר, על כן נראה דהנהוג כן שאינו חולצין אין עליו תלונה על שהוא סותר המנהג, כי יש לו על מי לסמוך.

אולם לפי טעמם של הרדב"ז והלבוש, גם מי שלא אומר קדושת כתר צריך לחלוץ תפילין קודם תפילת מוסף, וכתב הרמ"א (שם) שכך נוהגים (ועיינו גם שו"ת הרמ"ע מפאנו, סי' ק"ח).

למעשה, גם המתפללים בנוסח אשכנז נוהגים לחלוץ תפילין לפני תפילת מוסף בראש חודש (ערוך השולחן כ"ה, כח).

ולמעשה, נראה מפסיקת המשנה ברורה (קל"א ס"ק סב) שכאשר אין אומרים "כתר", הרי שניתן להישאר עם התפילין מצד הדין, אלא שלא ישנה אדם ממנהג הציבור:

¹ טעם זה דומה מאוד לסיבה שלא מניחים תפילין בשבתות, בימים טובים ובחול המועד.

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

בכל מקום – והט"ז כתב דהנוהג שאינו חולץ במוסף אין עליו תלונה מאחר שאין אנו אומרים קדושת כתר יתנו לך ושמעתי על גדול הדור אחד שלא היה חולצם במוסף אך המתפלל בצבור בודאי לא ישנה מנהגא דצבורא.

ולכן, במקרה שלכם, כיוון שכעת כל הציבור נשאר עם התפילין, וכמדומני, שאינם אומרים "כתר" אלא מתפללים בנוסח אשכנז, הרי שלמרות שהמנהג הרגיל שלכם הוא לחלוץ תפילין לפני מוסף, במציאות זו של הקורונה, אתם יכולים להישאר עם התפילין במוסף. ואף מי שאומר "כתר", יכול במציאות זו להישאר בתפילין. המשנה ברורה (ס"ק סא) כותב לגבי מי שאומר כתר, שאינו אלא מנהג, ולכן מי ששכח והתחיל מוסף עם התפילין לא יחלצם באמצע. וממילא ניתן ללמוד מכאן, שבשעת הדחק כזו, כמו בקורונה, שאתם בקושי של הורדת התפילין, ניתן להמשיך ולהתפלל בהם, גם אם אומרים "כתר".

קדושת כתר – פי' במקום שאנו אומרים נקדש במוסף אומרים בקצת מקומות כתר יתנו לך לכן אין נכון להיות אז כתר של תפילין עליו ואפילו בעת תפלת הלחש ופשוט דאם שכח והתחיל להתפלל בהם לא יחלצם באמצע דאינו רק מנהגא:

ויש לציין, שעיקר המנהג לחלוץ תפילין לפני מוסף, מגיע מהמקובלים. דבר זה לא נזכר בגמרא ולא בראשונים המקובלים, וכן כתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן פ'), שאין בגמרא או בפוסקים מקור לכך (למרות שכתב שכך המנהג בעקבות ספר אלקנה). ברמב"ם למשל, אין אזכור לכך, ולכן הרב קאפח (וחלק מהתימנים) היה נשאר עם התפילין במוסף.

אמנם, יש שתי אפשרויות נוספות גם למי שאומר "כתר": האחת, כיוון שעיקר החשש על פי הזוהר, הוא מצד קדושת כתר, הרי שיכול להוריד לפחות תפילין של ראש לקדושת כתר, ולהחזירם אחר כך.

השניה, בשו"ת תורה לשמה ובבן איש חי (ויקרא, פרשת ויקרא, יז) כתב שאם הגיע לקדושת כתר עם תפילין, ואינו יכול לחלצם, יזיז תפילין של ראש לצד, ותפילין של יד יכסה.

ולכן למעשה:

אם לא אומרים קדושת "כתר", ניתן במקרה שלכם בתפילת קורונה, להישאר עם התפילין במוסף של ראש חודש.

אם אומרים קדושת "כתר" – ניתן עקרונית להקל, אבל עדיף לפני הקדושה, להזיז מעט את תפילין של ראש, ולכסות את התפילין של יד.

בהצלחה רבה בע"ה,

יוסף צבי רימון